

Sivistysvaliokunta

Asia: Sivistan lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle opetus- ja kulttuuritoimen sekä vapaan sivistystyön rahoituksen muuttamisesta

Viite: HE 158/2022 vp

1. Yleistä

Sivista kiittää eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksen sekä vapaasta sivistystyön lain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia. Hallituksen esitys perustuu vuosien 2023—2026 julkisen talouden suunnitelman linjaukseen, jonka mukaan valtion ja kuntien välistä kustannustenjaon tarkistusta ei tehdä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla vuonna 2023.

Esityksen tavoitteena on poistaa koronapandemiasta ja siihen liittyneistä rajoituksista johtuneiden tekijöiden vaikutukset tulevien vuosien valtionosuusrahoituksen tasoon. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain säännöksiä siten, että varainhoitovuosien 2023 ja 2024 yksikköhintojen laskemisessa käytettäisiin poikkeuksellisesti vuoden 2019 kustannus- ja suoritustietoja. Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäväksi mainittuihin lakeihin teknisluonteisia korjauksia kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin liittyvien lakiviittausten osalta.

2. Esityksen vaikutukset rahoituksen kestävyys

Sivista pitää hyvänä, että koronan aiheuttamat heikentävät vaikutukset otetaan esityksessä huomioon. On hyvä, että hallituksen esityksessä on tuotu eri vaihtoehtoja esille sekä lisäksi perusteltu, miksi esitettyyn ratkaisuun päädytään: Koronapandemian vaikutusta kustannusten ja suoritteiden kehittymiseen ei voida luotettavasti eritellä tilastoista muista kustannusten kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä.

Sivistan mukaan on silti harmillista, että esitetty ratkaisu on kaavamainen tilanteessa, jossa pandemia on kohdellut eri aloja ja koulutusmuotoja eri tavoin. Esitetyn rahoituksen ongelmana on esimerkiksi, että vuoden 2019 aikana syntyneet kustannukset on tehty aikana, jolloin on voinut olettaa, että vuoden 2020 tilanne tulee olemaan samankaltainen. Hallituksen esityksessä myös todetaan, että esimerkiksi taiteen perusopetuksen osalta yksikköhintaan vaikuttavan kustannuspohjan tarkastelu ei anna realistista kuvaa koko rahoituksen osalta. Näin ollen tilannekuva rahoituksen osalta on vähintäänkin puutteellinen. On myös muistettava, että mahdolliset investoinnit tai lisäkustannukset on tehty aikana, jolloin oppilaitos on voinut olettaa, että ylimääräiset kustannukset voidaan kattaa myöhemmässä vaiheessa.

Hallituksen tavoitteena tulisi olla tulevien vuosien rahoituksen turvaaminen. Nyt käsitellyssä oleva ehdotus kuitenkin tosiasiallisesti heikentää eräiden koulutusmuotojen rahoituspohjaa merkittävästi. Sivista muistuttaa, että monet oppilaitokset tekevät työtä ja tuottavat lisäarvoa yhteiskunnalle perinteisten rahoituskavioiden ulkopuolelle. Esimerkiksi kesäyliopistojen tekemä työ on 50 % sellaista, josta he eivät saa valtionosuusrahoitusta. **Seuraavalla hallituskaudella täytyykin Sivistan mukaan kartoittaa vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen eri koulutusmuotojen rahoituskuopat ja listata ne toimenpiteet, joilla nämä kuopat voitaisiin täyttää tai tasoittaa.**

Lukiokoulutuksessa toimeenpannaan parhaillaan useita sellaisia uudistuksia, joilla on merkittäviä vaikutuksia koulutuksen järjestämisen kustannuksiin. Esimerkiksi oppivelvollisuuden laajentamisen todellisista kustannusvaikutuksista ei ole vielä seurantatietoa saatavilla, mutta jo nyt moni koulutuksen järjestäjä on tuonut esiin uusien tehtävien alimitoitettun resursoinnin. Lukion rahoitus pohjaa heikentää edelleen rahoituslain 23b § mukainen yksikköhinnasta tehtävä vähennys. On siis aito huoli siitä, miten koulutuksen järjestäjien on mahdollista toteuttaa perustehtäväänsä. **Sivista pitää kohtuullisena sitä, että hallituksen esityksen mukaisesti koronapandemiasta ja poikkeuksellisista opetusjärjestelyistä johtuva opiskeluaikojen pidentyminen ja opiskelijamäärän kasvu ei vaarantaisi yksikköhinnan vakautta** ja näin ollen laadukkaan lukiokoulutuksen järjestämistä.

3. Vaikutukset koulutusjärjestelmään kokonaisuutena

Sivista toteaa, että koronapandemian aiheuttamaan osaamis- ja hyvinvointivajeeseen on löydettävä kestäviä ratkaisuja. Ukrainan sodasta sekä muusta vaikeasta taloustilanteesta johtuvaan koulutus- ja palvelutarpeeseen on pystyttävä vastaamaan. On myös huomioitava laaja osaaja- ja työvoimapula, joka koskee kaikkien alojen työnantajia, osaamistasosta riippumatta, eri puolella Suomea. Nämä haasteet edellyttävät riittävää ja vakaata rahoitusta. On tärkeää, että yhdenkään oppilaitoksen toiminta ei vaarannu eikä tulevaisuuden toimintakyky ole vaakalaudalla. Ulkoisista tekijöistä johtuvat muutokset eivät saa aiheuttaa tulevien vuosien rahoituksen heikkenemistä. Julkisen vallan tuleekin sitoutua kehittämään erilaisia toimintamuotoja tasapuolisesti.

On myös huomattava, että eri koulutusmuotojen poikkeusjärjestelyiden jälkiseurauksena poikkeusolojen negatiiviset vaikutukset oppimiseen ja osallisuuteen jatkunevat joltain osin sen jälkeenkin, kun koronapandemian aikana opintonsa aloittaneet opiskelijat ovat suorittaneet opintonsa loppuun. Tämä täytyy huomioida rahoituksen vakaudessa. Sivista muistuttaa eduskuntaa myös siitä, että poikkeusaikojen opit pitää ottaa täysimääräisesti käyttöön sekä digitalisaation hyödyntämisen että yhteisöllisyyden edistämisen osalta. Siksi koulutuksen järjestäjien ja ylläpitäjien tukeen täytyy kiinnittää huomiota. Esimerkiksi etäopetuksen käyttöä ja hyödyntämistä on syytä selvittää ja tukea lisää.

Helsingissä 5.10.2022

Sivistystyönantajat ry

Heikki Kuutti Uusitalo, johtaja

Jussi-Pekka Rode, elinkeinopoliittinen asiantuntija
jussi-pekka.rode@sivista.fi, puh. +358401686836

Sivistystyönantajat edustaa 340 koulutus- ja tutkimusalan sekä kasvatus- ja kulttuurialan työnantajaa. Jäsentemme palveluksessa on noin 60 000 palkansaajaa. Olemme Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n jäsen.